JÕUDLUSKONTROLL

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2008. aastal

Aire Pentjärv
Jõudluskontrolli Keskus

1. jaanuaril 2009 oli jõudluskontrollis 92 282 lehma, kes moodustavad 91,8% Eesti lehmadest. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga oli lehmade arv vähenenud 2389 võrra. Eesti holsteini tõugu lehmi oli karjas 69 666 (75,5%), eesti punast tõugu lehmi 21 889 (23,7%), eesti maatõugu lehmi 491 (0,5%) ja muud tõugu lehmi 236 (0,3%).

Kõige enam oli lehmi Järvamaal (14 505), Lääne-Virumaal (11 729) ning Jõgevamaal (9920). Kõige väiksem oli lehmade arv Hiiumaal (424) ja Ida-Virumaal (1891).

Jõudluskontrolli piimakarjade arv vähenes 140 võrra ja 1. jaanuaril 2009 oli jõudluskontrollis 1136 piimakarja. Kõige enam vähenes jõudluskontrolli karjade arv Saaremaal (23 karja), järgnesid Jõgevamaa ja Hiiumaa 15 karjaga. Hiiumaal oli 2009. aasta alguses vaid 17 piimaveiste jõudluskontrolli karja. Viljandi- ja Võrumaal oli vähenemine vaid 2 ja 3 karja võrra.

Kõige enam (91 võrra) vähenes kuni 10 lehmaga jõudluskontrolli karjade arv, 11–50 lehmaga karjade arv vähenes 43 ja üle 50 lehmaga karjade arv 6 võrra. Kui varem oli jõudluskontrollis kõige enam kuni 10 lehmaga karju, siis 2008. aasta lõpus oli neid 35%, aga 11–50 lehmaga karju juba 37,1%, 51–100 lehmaga oli 8,8% ja üle 100 lehma oli 19% karjades.

Karja keskmine suurus oli aastavahetusel 81 lehma. Suurimad karjad on Järvamaal 154, Jõgevamaal 134 ja Lääne-Virumaal 117 lehmaga ning väikseimad karjad Hiiumaal 25 ja Võrumaal 41 lehmaga.

Tabel 1. Lehmade piimajõudlus tõuti

Tõug	Aasta-lehmi	Piima kg	Rasva		Valku		R+V kg
			%	kg	%	kg	
Eesti punane	22 357	6891	4,25	293	3,44	237	530
Eesti holstein	69 599	7582	4,08	309	3,34	253	562
Eesti maatõug	517	4748	4,54	215	3,41	162	377
Muud tõud	225	3891	4,30	167	3,35	130	298
Kokku	92 698	7390	4,12	304	3,36	249	553

Keskmine piimatoodang aastalehma kohta oli 7390 kg, mis ületas 338 kg võrra 2007. aasta toodangut, eesti holsteini tõul 7582 kg (+309 kg, eesti punase tõul 6891 kg (+415 kg) ja eesti maatõugu lehmadel 4748 kg (+279 kg).

Tartu- ja Põlvamaa lehmade toodang oli 8443 kg ja 8131 kg. Neile järgnesid Lääne-Virumaa, Jõgevamaa ja Järvamaa, vastavalt 7780, 7761 ja 7637 kilogrammiga. Suurima toodangutõusuga oli Tartu- (+744 kg), Viljandi- (+511) ja Jõgevamaa (+476 kg). Tublisti on piimatoodang suurenenud ka Läänemaal (+449 kg), aga Ida-Virumaal vaid 7 kg. Hiiumaal taastus toodang uuesti 2005. aasta tasemele – 5196 kg.

Karjadest on jätkuvalt tipptasemel Põlva Agro OÜ ja Lea Puuri karjad, kus lehmad lüpsid üle 11 000 kg piima (tabel 2).

2008. aastal saadi üle 10 000 kg piima aastalehma kohta kaheksas karjas, neist viies on rohkem kui 100 lehma. 9001–10 000 kg saadi 28 karjas ja 8001–9000 kg piima 90 karjas. Eestis on veel 22 karja, kus piimatoodang ei ületanud 3000 kg, neist 21 karjas oli kuni 20 lehma, ühes aga üle 100 lehma.

Karja suuruse järgi saadi suurim piimatoodang 901–1200 aastalehmaga (9954 kg; kolm) ja üle 1200 aastalehmaga (8052 kg; neli) karjad, kuid madalaima toodanguga, 6060 kg, olid väikesed kuni 10 lehmaga karjad.

Saavutati uus eesti punase tõu lehmade piimatoodangurekord. AS Tartu Agro lehma Neti kolmanda laktatsiooni piimatoodang oli 16 051 kg.

Suurima elueatoodanguga lehmad 2008. aastal olid AS Väätsa Agro eesti holsteini tõugu lehm Iti (97 781), Sallasto OÜ eesti punast tõugu lehm Kanni (92 961 kg) ja Põldeotsa OÜ eesti maatõugu lehm Melissa (54 514 kg). Iti läks kahjuks 2008. aasta lõpus karjast välja, kuid Kanni ja Melissa on praeguseni karjas ning loodetavasti suureneb nende toodang veelgi. Tähelepanuväärne on see, et Kanni valiti 1996. aastal EPK Vissiks. See kinnitab arva-

Foto 1. AS Väätsa Agro eesti holsteini tõugu lehm Iti
(T. Bulitko)

Tabel 2. Suurima piima rasva- ja valgutoodanguga eri suurusega karjad

Aasta-lehmi	Omanik	Maakond	Aasta-lehmi	Piima	Rasva		Valku		R+V
				kg	%	kg	%	kg	kg
3–7	Rein Aru	Jõgeva	6	9005	4,35	391	3,39	305	697
8–20	Merje Peters	Pärnu	9	9354	4,40	411	3,23	302	714
21–50	Lea Puur	Viljandi	32	11 401	3,87	441	3,40	387	829
51–100	Allar Arusalu	Järva	54	9071	4,11	373	3,54	321	694
> 100	Põlva Agro	Põlva	1145	11 652	3,80	443	3,32	387	830

Tabel 3. Tõugude suurima 305 päeva piimajõudlusega lehmad

Tõug	Nr, nimi	Omanik	Maakond	Lakt nr	Piima	Rasva		Valku		R+V
					kg	%	kg	%	kg	kg
EPK	6787073	AS Tartu Agro	Tartu	1.	13 227	3,52	466	3,35	443	909
	3980484 Neti	AS Tartu Agro	Tartu	3.	16 051	3,80	611	3,12	500	1111
EHF	6895785	Kohala SF OÜ	Lääne-Viru	1.	14 494	3,04	441	3,25	472	912
	2211534	AS Tartu Agro	Tartu	3.	16 937	4,59	778	2,98	504	1282
EK	6280970 Sulla-Kari	TÜ Mereranna PÜ	Saare	1.	8050	3,82	308	3,31	266	574
	1487725 Põnna	Sarapiku Piim OÜ	Lääne-Viru	5.	9847	3,54	349	3,33	328	677

must, et hea välimikuga lehmal on eeldused ka pikaajaliseks karjaspüsimiseks.

Esimese poegimise vanus oli 2008. aastal 28,3 kuud, mis on veidi paranenud võrreldes eelmise aastaga. Üle 30 kuu on esimese poegimise vanus Ida-Viru- ja Saaremaa karjades. Kõige nooremad esmapoegijad on Põlvamaal (26,9 kuud), järgnevad Jõgevamaa (27,0) ja Järvamaa (27,5). Kinnisperiood oli 74, uuslüpsiperiood 142 ja poegimisvahemik 422 päeva.

Surnult sünniga lõppes 7,6% poegimistest, kusjuures 11,1% esma- ja 5,9% korduvalt poegimistest. Karjast läks välja 30 351 lehma, peamiseks põhjuseks olid udarahaigused ja -vead (21,6%) ning sigimisprobleemid (18,9%). Keskmine lehmade väljamineku vanus oli 5 aastat ja 8 kuud.

Jõudluskontrolli Keskus soovib oma klientidele pakkuda nende vajadusele vastavat informatsiooni ja kaasaegseid lahendusi. 2007. aasta lõpus valminud karja andmeid koondav trükis "Koondaruanne" on saavutanud kiiresti populaarsuse ja aasta keskel esitati aruanne ka farmide kaupa. Kui "Koondaruanne" annab ülevaate karja tootmis-, sigimis-, tervise- ja aretusnäitajatest võrreldes eelmise perioodiga, siis 2009. aasta alguses valminud trükis "Karjade võrdlus" näitab loomapidajale, millisel positsioonil on tema kari võrreldes teistega.

Foto 2. Märja katselaut *(O. Saveli)*

JKK ja PRIA koostöö tulemusena saab 2008. aastast elektrooniliselt esitada veiste poegimise, märgistamise ja väljamineku andmed samaaegselt nii JKKsse kui PRIAsse. Loomapidaja esitab andmed Vissukese kaudu JKKsse ja soovi korral edastab andmed sealt otse e-PRIAsse, kus tuleb andmed vaid üle kontrollida ja kinnitada. Seega jääb ära sarnaste andmete eraldi esitamine kahte asutusse. Andmete saatmiseks JKKst PRIAsse peab andmete esitaja kasutama ID-kaardi rakendusi.

Populaarsust kogub elektroonilise transpondriga (EID-) kõrvamärkidega identifitseerimine. Algul kasutas neid vaid AS Tartu Agro oma lehmadel, aga 2008. aasta kevadel märgistati nendega AS Saaremaa Ökoküla lambad. Lammaste märgistamine võimaldas kasutusele võtta igapäevatööd märgatavalt lihtsustavad sorteerimisväravad ja kaalud. Tööjõu- ja ajakulukad tegevused on nüüd märksa ökonoomsemad. EID-märkidest on huvitunud ka teised lambakasvatajad.

2008. aasta lõpus said EID-märgid ka esimesed vasikad. Alates detsembrist identifitseeritakse Eesti Maaülikooli Märja katsefarmi vasikad sünnijärgselt kõrvamärgipaariga, millest üks on tavaline ja teine elektroonilist transpondrit sisaldav nööbikujuline kõrvamärk. Vasikate puhul täidab elektrooniline kõrvamärk samuti praktilist otstarvet – vasikate jootmisseade identifitseerib looma kõrvamärgi järgi ning annab igale vasikale ettenähtud koguse piimaasendajat. Seega ei ole enam vaja osta vasikatele respondriga kaelarihmasid ja loomi on võimalik nii jootmisel kui edaspidisel sorteerimisel, kaalumisel, lüpsiplatsil jne identifitseerida vaid registrinumbri abil. 2009. aasta algusest märgistatakse niimoodi AS Krootuse Agro ja Peri POÜ vasikad ning peatselt kannavad elektroonilisi kõrvamärke OÜ Adoranna lihaveised.